

Ing. Miroslav Sklenka – Mgr. Denisa Sklenková

Kriminalita a delikvencia:
Príčiny a dôsledky

REALIZÁTOR PROJEKTU:

Škola dokorán n.o.
Dr. Janského 9
965 01 Žiar nad Hronom
Slovensko

PROJEKT: „Hrana zákona alebo ostrie jeho dôsledkov - Agor pal o hakaj vaj prindžar leskero bilačhipen“

Žiar nad Hronom, 2013

„Projekt bol finančne podporený Radou vlády Slovenskej republiky
pre prevenciu kriminality“

OBSAH:

1. Rodina	3
1.1 Vplyv rodiny na výchovu dieťaťa	3
1.2 Rizikové faktory v rodine	4
2. Kriminalita a delikvencia	5
2.1 Kriminalita mládeže	6
2.2 Najčastejšie delikty	6
2.3 Najčastejšie príčiny kriminality a delikvencie	7
3. Trestné činy	8
3.1 Čo je trestný čin	8
3.2 Komu podať trestné oznámenie	8
3.3 Kto môže podať trestné oznámenie	9
3.4 Obsah trestného oznámenia	9
3.5 Uplatnenie náhrady škody	9
3.6 Trestný čin krivého obvinenia	9
3.7 Forma trestného oznámenia	10
3.8 Súhlas poškodeného	11
4. Závislosť ako sociálno-patologický jav	11
4.1 Najrozšírenejší typ závislostí	12
4.2 Zdravotné a psychické dôsledky závislostí	14
5. Záver	15
Použitá literatúra	16

1. Rodina

„Konzervatívna interpretácia vníma rodinu ako základnú bunku sociálneho života. Jedinci na jednej strane a štát na druhej strane rodinu majú všemožne podporovať a v prípade nevyhnutnosti sa jej podriaďovať. V rámci konzervatívnej interpretácie rodiny je preferovaný patriarchálny model nukleárnej rodiny s tradičnou deľbou práce a moci medzi mužom a ženou (muž ako živiteľ a žena ako opatrovatelka) a autoritatívnym štýlom výchovy detí.“ (Geffert, 2009, s.132).

Definovanie rodiny je možné z niekoľkých hľadísk. Ide o spoložitie ľudí spojených manželstvom alebo pokrvným príbuzenstvom. Z iného pohľadu je rodina aj spoložitie partnerov na intímnom vzťahovom systéme, ktorý sa vyznačuje časovo-priestorovým ohraničením. V týchto podmienkach sa utvára psychická, najmä emočná intimita spoločnosti. V tomto prípade sa neberie do úvahy sexuálna orientácia partnerov. Ďalší pohľad na definíciu rodiny je ako na štruktúrovaný celok, ktorého zmyslom a náplňou je vytvárať pomerne bezpečný a stabilný priestor a prostredie pre zdieľanie, rozmnožovanie a produkciu života ľudí. Funkcie rodiny sú:

- biologicko – reprodukčná,
- ekonomická,
- emocionálna,
- ochranná,
- výchovno-socializačná.

Plnenie funkcií je podmienené vonkajšími a vnútornými podmienkami. Vonkajšie podmienky sú definované ekonomickou a politickou situáciou, kultúrou. Ak kultúra spoločnosti zdôrazňuje hodnoty materiálne a konzumný spôsob života, nepriaznivé následky spojené s prijatím tohto životného štýlu sa prejavujú existenciou dysfunkčných a neúplných rodín. Vnútorné podmienky sú dané individuálnymi charakteristikami členov rodiny, ich vlastnosťami, výchovou a postojmi. Reprodukcia ľudského rodu je základnou funkciou rodiny, ktorá nezahŕňa len počatie a pôrod, ale aj jej ďalšie funkcie. (Oravcová, 2006).

Ekonomická funkcia, ktorá kedysi patrila k najvýznamnejším, vychádzala z toho, že rodina bola životným priestorom, v ktorom prebiehala rodinná deľba práce a vytvárala statky nutné pre život členov. Technologický a ekonomický rozvoj postupne likvidoval rodinné hospodárstva a donútil oboch rodičov pracovať ako zamestnancov. (Havlík et al., 2008).

„Ako najmenšia sociálna jednotka vytvára rodina pre väčšinu ľudí najdôležitejší vzťahový systém, na pôde ktorého sa realizujú podstatné aspekty psychického vývinu všetkých jej členov, detí však obzvlášť. Jej úlohou je zabezpečovať podmienky pre vývin a podporu členov rodiny na sociálnej, psychologickú a biologickej úrovni.“ (Koteková et al., 2000).

Rodina je najprirodzenejšie zoskupenie úzkeho kruhu ľudí, ktorí sa o seba starajú počas dobrých aj zlých časov. Venujú si pozornosť, poskytujú lásku a pomoc. Je referenčným rámcom, na ktorý sa vzťahuje osobná, sociálna aj kultúrna zakotvenosť človeka a premieta sa do tradícií a všetkých oblastí života. Ide o biosociálny systém, ktorý je prvým sociálnym prostredím dieťaťa a najstaršou spoločenskou inštitúciou. V rodine je dôležité rodinné prostredie, ktoré je najvýznamnejším zdrojom vplyvov na formovanie jedinca. Pôsobí na základné psychické, telesné, sociálne a výchovné charakteristiky až do dospelosti. Rodinnú výchovu tvoria dve základné zložky. Miera záujmu o dieťa a miera a spôsob kontroly dieťaťa. Ich kombináciou vznikajú základné typy a štýly výchovy v rodine. (Hocheľová, 2007).

1.1 Vplyv rodiny na výchovu dieťaťa

V súčasnej dobe emocionálna funkcia rodiny vystupuje do popredia pred funkciou ekonomickú. Makro sociálne procesy spojené s emocionálnou funkciou vytvárajú domov. Stále ale ostávajú najvýznamnejšie funkcie rodiny socializačné, výchovné a vzdelávacie. V sociológii rodiny existuje

téza minimálneho zaopatrenia, ktorá hovorí, že každé dieťa má nárok na základnú výživu, oblečenie, ubytovanie, zdravotnú starostlivosť a prístup k vzdelaniu. (Havlík, Koťa, 2008).

„Výchova podľa typov môže byť demokratická, rejektívna a liberalistická. Demokratická výchova je ideálny spôsob výchovy. Pestuje v dieťati vedomie príslušnosti k rodine a povinnosti voči rodinnému životu, dostatočne sa v nej prejavuje láska k dieťaťu a záujem oň, dieťaťu sa ponecháva určitá miera voľnosti a nepoužívajú sa tvrdé tresty. Naopak, rejektívna výchova je zhubný spôsob prístupu k dieťaťu spojený s obmedzovaním, prísnyimi trestami, prejavmi nelásky a odmietania. Liberalistická výchova má dva varianty. Prvý sa spája s nekritickým zbožňovaním dieťaťa, druhý s prejavmi nelásky k dieťaťu.“ (Hochelová, 2007, s. 11).

Starostlivosť o deti rodina uskutočňuje pomocou 4 navzájom prepojených funkcií:

- Vyživovacia funkcia má zabezpečiť potreby detí a doplniť ich vývinové nedostatočné kompetencie diferencovaným spôsobom v každej fáze vývinu,
- Dynamická organizácia rodiny vytvára referenčný rámec pre štruktúrovanie detskej osobnosti a usmerňuje ho tak, aby sa stalo integrovaným jedincom,
- Ako primárny sociálny ekosystém vytvára podmienky pre osvojovanie základných sociálnych rolí, hodnôt a význam sociálnych inštitúcií a zvykov spoločnosti,
- Úlohou rodiča je odovzdať dieťaťu esenciálne, inštrumentálne techniky kultúry vrátane jazyka. (Koteková et al., 2000).

Rodičia si prajú, aby sa ich deti správali s rešpektom k iným ľuďom. K tomu je ale nutné, aby deti zažili rešpekt od dospelých. Rešpektovať deti znamená vedome opustiť mocenský manipulatívny prístup vo výchove. To však neznamená, že si deti môžu robiť, čo chcú. Je potrebné deťom vopred určiť hranice správania, ktorých účinnosť buduje morálku opierajúcu sa o vnútorné hodnoty, podľa ktorých budú deti zvažovať svoje správanie i vtedy, keď na blízku nebude žiadna kontrola. Nie je možné vychovávať deti autoritatívne a potom očakávať, že sa budú správať demokraticky. Je vhodné v rodine zvoliť partnerský prístup, v ktorom deti učíme vyznávať základné hodnoty, ku ktorým patrí aj sloboda. Pri autoritatívnej výchove je neustále trestanie a kontrolovanie. Jej základom je nerovnosť vzťah k nadradenosti a podradenosti a používanie mocenských prostriedkov:

- fyzickej prevahy,
- existenčnej závislosti dieťaťa,
- komunikácie, ktorá dáva najavo jeho nekompetentnosť a malú hodnotu,
- rozhodovanie z právomoci dospelého,
- podceňovanie názorov dieťaťa,
- nezáujem o jeho prežívanie. (Kopřiva et al., 2008).

„Rodinná výchova sa realizuje mnohými prostriedkami. Rodina má vplyv na verejné mienenie svojich členov. Hoci toto mienenie môže byť pozitívne či negatívne, spravidla si člen rodiny osvojuje také, ktorého nositeľom je väčšia časť členov rodiny. Významným prostriedkom rodinnej výchovy je obsah rodinného života. Rodina môže svojimi záujmami a činnosťami poskytovať svojim členom mnohé skúsenosti a zážitky z rôznych oblastí života.“ (Oberuč, Rosocháč, 2005, s. 107).

1.2 Rizikové faktory v rodine

Medzi základné rizikové faktory v rodinách patria poruchy rodiny:

- Porucha biologicko–reprodukčnej funkcie: o tejto poruche hovoríme vtedy, ak sa v rodine z najrôznejších dôvodov deti nerodia, alebo sa rodia poškodené. Vedome odmietanie rodičovstva súvisí s biologickými a nebiologickými aspektmi odrážajúc osobnostný profil každého jednotlivca. V prípade postihnutých detí sa v rodine začínajú vyskytovať vážne problémy spôsobené jednotlivými členmi rodiny a narúša sa fungovanie rodiny ako celku,

- Porucha emocionálnej funkcie: zasahuje všetky ostatné sféry života vnútri rodiny a jej vzťahu k spoločnosti. Poruchy emocionality sú zdrojom alebo aspoň sprievodným javom väčšiny porúch rodiny. Je nutná spolupráca s psychológom alebo psychiatrom. Z hľadiska dieťaťa ohrozuje porucha emocionálnej funkcie rodiny predovšetkým pokojnú a vyrovnanú atmosféru. Porucha emocionality narušuje i funkciu biologicko-reprodukčnú,
- Porucha sociálno-výchovnej funkcie: Táto porucha sa javí ako najdôležitejšia vo vzťahu k dieťaťu a spôsobuje, že je o dieťa postarané málo, nedostatočne postarané alebo úplne nepostarané. Rodičia sa nechcú, nevedia, alebo nemôžu náležite postarať o dieťa. Nezaujem rodičov o dieťa môže dosiahnuť takú intenzitu, že je jeho vývoj vážne poškodzovaný,
- Porucha ekonomicko-zabezpečovacej funkcie: Daná porucha, pri ktorej je zjavná závislosť rodiny a jej života na spoločenskom systéme. Rodiny sa nachádzajú na pokraji hmotnej núdze a nedokážu zabezpečiť elementárne podmienky výchovy. Často však je táto porucha sprevádzaná patologickými rysmi osobnosti, napríklad mentálnou retardáciou rodičov, psychickými anomáliami, alkoholizmom, delikvenciou, patologickým hráčstvom. (Dunovský, 2003).

Medzi ďalšie rizikové faktory môžu patriť telesné, mentálne či psycho-sociálne nedostatky detí, ktoré nenapĺňajú očakávania svojich rodičov, čo slúži ako spúšťač mechanizmu stresových situácií. Zo strany rodičov je rizikovým faktorom hlavne osamelosť rodiča, pribratie nevlastného rodiča do rodiny, nepľnoletosť rodiča, choroby a úmrtie rodičov, alkoholizmus a iné závislosti a agresivita a iné druhy násilia. (Bechyňová, 2008).

„Funkčná biologická rodina je pre dieťa tým najistejším a najlepším prostredím a nevyhnutnou zložkou pre jeho zdravý vývin. V rizikovej populácii sa nachádza iba 1% funkčných a až 99% nefunkčných rodín. Vysoké percento dysfunkčných a afunkčných rodín zameriava pozornosť na rizikovú skupinu detí so závažnou sociálnou problematikou, viazanou na ich rodiny. Problémové rodiny potrebujú jednorazovú krátkodobú pomoc, zvýšenú pozornosť a sledovanie. Dysfunkčné rodiny ohrozujú vývin dieťaťa potrebné je v rámci pomoci vykonať rad opatrení z vonku – sanáciu rodiny. Afunkčná rodina dieťaťu závažným spôsobom škodí a ohrozuje ho v samostatnej existencii. Môže byť indikátorom a argumentom pre súd pri pozbavení rodičovských práv.“ (Novotný et al., 2007, s. 30).

2. Kriminalita a delikvencia

„Človek od svojho narodenia smeruje k relatívnej nezávislosti ako ku statusu osobnej slobody, vyslovujeme presvedčenie, že je to proces socializácie a výchovy, ktoré vytvárajú jedinečnú šancu spoločnosti úspešne intervenovať do vzniku zodpovednosti, adekvátnej nezávislosti a tým aj slobody človeka“ uvádza vo svojej publikácii „Úvod do sociológie výchovy“ Ondrejko (1998, s. 237).

Trend vstrebávania kultúry hovorí za všetko. Dieťa, ktoré nemá dostatočný záujem prejavovaný od dospelého je vystavované riziku presýtenia sa asociálnymi sklonmi, pretože zlo a násilie prezentované napr. v televízii môže považovať za legitímny vzorec presadzovania ľudských potrieb. Ľahko sa tiež môže stať, že jedinec sa uchýli k ľuďom, u ktorých pociťuje ocenenie, k dissociálnej skupine, ktorá je skutočným ohrozením pre nezrelého, nesamostatného a labilného rizikového pubescenta či adolescenta, s čím je spätá aj problematika rovesníckych skupín a subkultúry mládeže.

Kroftová a Matoušek (2003, s. 95) informujú, že delikvencia a kriminalita začali stúpať a blížiť sa k hodnotám, aké sme predtým mohli vídať iba v štatistikách niektorých západoeurópskych krajín a vzbudzovala podstatne väčšie obavy ako v ostatných krajinách, kde rástla omnoho pomalšie. Na začiatku deväťdesiatych rokov, kedy sa presadzoval liberálny svetonázor, bola spoločnosť doslova opitá novou slobodou, ľudia boli presvedčení, že každý má právo robiť, čo sa mu zapáči, bez toho,

aby sa musel starať o zákony a zvyky. Delikvencia mládeže je rôzna ako v zmysle nebezpečnosti delikventných činov, tak aj v jej príčinách. Raz môže byť delikventný čin výsledkom nerozvážnosti, náhody skratového konania v určitých životných situáciách, či krízach, inokedy dôsledkom neúnosného správania v afekte strachu a pod. Prevažná väčšina „delikventov“ je schopná zo svojej „mladíckej“ nerozvážnosti vyvodiť spoločensky i osobne správny záver a svoje správanie nasmerovať a skorigovať správnym smerom. Dospelým sa na základe životných skúseností a zážitkov ľahšie riešia životné krízy ako mladým neskúseným. Dospelí vedia, že životné krízy bývajú bolestivé a vedia potrapiť, ale vedia i to, že nie sú absolútnym zlom, ktoré by muselo jedinca zlomiť, či navždy a úplne zničiť. Ale mladý človek väčšinou nemá dostatočné životné skúsenosti k rýchlemu a úspešnému prekonávaniu svojich ťažkostí. Dlhodobé problémy, psychické strádanie a nespracované krízové situácie môžu vyústiť nielen do neurotických či psychosomatických ochorení, ale aj do porúch socializácie, do delikvencie a do nevhodného, nežiaduceho osobnostného vývinu.

2.1 Kriminalita mládeže

Kriminalita mládeže zahŕňa predovšetkým kriminalitu mladistvých (osoby, ktoré v čase spáchania trestného činu dovŕšili štrnásť rok a neprekročili osemnásť rok svojho veku a sú príčetné). Tieto osoby sú za svoje protiprávne konanie zodpovedné a v zmysle Trestného zákona (Trestný zákon č. 300/2005 Z. z.) a Trestného poriadku (Trestný poriadok č. 301/2005 Z. z.) sa na nich vzťahujú osobitné ustanovenia o ich stíhaní, ukladaní trestov a pod. Pre rozlíšenie skutočnej trestnej činnosti mládeže, ku ktorej môže dôjsť až po dovŕšení štrnástich rokov, označujeme tento negatívny jav u maloletých pojmom delikvencia. Vodák a Šulc (1964, s. 136) píšú, či už ide o kriminalitu mladistvých alebo delikvenciu maloletých, z hľadiska sociologického, psychologického a pedagogického je to v podstate ten istý negatívny jav, ktorý predstavuje určité nebezpečenstvo pre spoločnosť.

V mladom veku mnohí získavajú prvé skúsenosti so psychotropnými látkami, okrem bežného fajčenia je to i pitie alkoholu a nie sú zriedkavé i skúsenosti s inými drogami. „V súčasných podmienkach možno očakávať, že práve táto veková skupina sa stane objektom záujmu priekopníkov drog. Asi 10 – 15% populácie tohto veku má sexuálne skúsenosti, neskôr to môže u nich viesť k aktívnemu promiskuitnému či prostitútnemu správaniu“ (Heretik, 1994, s. 72). Kriminalita mládeže, resp. kriminalita vôbec, je negatívnym javom, s výrazným sociálnym obsahom, obdobne ako napríklad: samovražednosť, alkoholizmus a iné toxikománie, prostitúcia, promiskuita, potratovosť a podobne, ktoré patria do oblasti tzv. „spoločenských negatívnych javov“ (Heretik, 1994, s. 39). Ide o prejavy správania, ktoré sa nemôžu postihovať ako prekročenie zákona, sú však z rôznych dôvodov (zdravotných, etických a sociálnych) spoločensky nežiaduce. Napríklad drogová závislosť sa u nás nemôžu stíhať za samotné užívanie návykovej látky, sú však z hľadiska kriminality vysoko rizikovou skupinou (bývajú často stíhaní za výrobu, prechovávanie, šírenie omamných látok, vlámanie do lekární, nemocníc a podobne).

Delikvenciou rozumieme „správanie, ktoré sa vyznačuje tým, že nie je súhlasné s platnými normami a tí, ktorí ho páchajú, sa dopúšťajú chyby. Delikvencia predstavuje teda neprimerané činy vedúce k porušovaniu zákona a extrémne prejavy dissociálneho správania“ (Labáth, 2001, s. 154). Deviantne sa správajúci jedinci môžu byť mravne narušení, sociálne neprispôsobiví, brániaci sa práci a pod. Všetci však majú spoločné to, že majú poškodenú celistvosť osobnosti, vzťahy k výchove a k vzdelávaniu.

2.2 Najčastejšie delikty

Kačáni a Mikláš (1972, s. 62) vyhradili päť najčastejších deliktov mládeže: previnenia voči školskému poriadku – všetci mladiství, ktorí sa neskôr dopúšťali vážnych deliktov, v minulosti nerešpektovali vnútorný poriadok školy, od určitého času chodili do školy len občas, alebo

nechodili vôbec. Na školskú dochádzku, ako jeden z najdôležitejších podnetov pre delikventnú činnosť, úzko nadväzuje túlanie, úteky zo školy a od rodičov. Možno povedať, že túlanie je samo o sebe svojvoľné a nevhodné pre vyplnenie voľného času, postupne sa prelína i s vyučovacím časom, trvá do neskorých nočných hodín a pomaly prerastá v útek. Úteky zo školy sú osobitným problémom, vychádzajú z nedostatočnej prípravy na vyučovanie, zo vzájomných konfliktov medzi žiakmi a z nevyriešených alebo nesprávne riešených konfliktov medzi žiakmi a učiteľmi, útek od rodičov vyvoláva túžba po úniku. Pri útekoch z domu však vznikajú prvé ťažkosti, najmä problém s materiálnymi požiadavkami. Mladiství ich riešia najjednoduchšou cestou a tou sú krádeže zamerané najčastejšie na peniaze. Zneužívajú predovšetkým dôveru rodičov, príbuzných, nemajú zábrany okrádať napríklad i susedov. Ku krádežiam sa zvyčajne neskôr pridružujú trestné činy vlámania sa najmä do bytov, chatových komplexov, obchodov, novinových stánkov a do reštaurácií, s ktorými úzko súvisí život v parte. Z iných trestných činov najviac prevládajú ublíženia na zdraví (lúpežné prepadnutia, znásilnenia, výtržníctvo).

Etiológia delikventných porúch nie je úplne prebádaná, spája sa však s osobnostným faktorom a schopnosťami, psychosociálnym vývinom, rodinným prostredím, zneužívaním v detstve, biologickými činiteľmi, širším sociálnym prostredím, enviromentálnymi vplyvmi a medzikultúrnymi vzťahmi.

S delikventným správaním súvisí i otázka intelektovej úrovne. Štatistiky z výchovných a diagnostických ústavov zreteľne naznačujú nižšiu úroveň intelektových schopností klientov voči bežnej populácii, vo všeobecnosti možno predpokladať slabšiu úroveň nielen intelektových schopností, ale aj kultivácie a celkovej zrelosti a deficit v sociálnych zručnostiach.

2.3 Najčastejšie príčiny kriminality a delikvencie

Podľa Sejšovej (2002, s. 22) môžeme konštatovať, že pre delikventného mladého človeka vo veku 10-18 rokov je charakteristické:

- Rodinné zázemie – pochádza z neúplnej rodiny, s veľkým počtom súrodencov, s nedostatkom finančných prostriedkov, výskytom trestanosti, s nedostatkom rodičovskej lásky a častejším používaním telesných trestov rodičmi.
- Školské prostredie – jeho pobyt v škole má problémový charakter (prejavuje sa častejším odmietaním zo strany spolužiakov, šikanovaním), nežiaduco sa správa v škole (z jeho strany sa vyskytujú konflikty s učiteľmi, agresivita, záškoláctvo, nezáujem o učenie, strach z trestov za známky) a často sa u neho prejavuje nedostatočný prospech (zlé známky z hlavných predmetov i zlý celkový priemer známok, prepádávanie v jednotlivých ročníkoch).
- Životná spokojnosť – prežíva nespokojnosť so svojím životom, má vysokú potrebu zmeny vlastného správania, má vyššiu viktimizáciu (väčší počet krivdy, že mu niekto v živote ublížil), častejšie sa stáva obeťou sexuálneho obťažovania a má menšiu schopnosť odpustiť človeku, ktorý mu ublížil.
- Hodnotová orientácia – dominujú u neho rodinné hodnoty a úsilie dostať sa do väzenia, viac sa zameriava na materiálne hodnoty v živote (mať auto, byt, peniaze, chatu, atď.), čo môže vysvetľovať častú majetkovú trestnú činnosť delikventnej mládeže.
- Výber vzorov a ideálov sa vyznačuje napodobňovaním najmä rodičovských vzorov, ktoré sú nežiaduce a prežívaním väčšej sympatie k záporným vzorom, z čoho plynie nebezpečenstvo ovplyvnenia nežiaducimi modelmi správania.
- Náplň resp. trávenie voľného času – voľný čas prežíva väčšinou pasívne alebo nežiaduco, v televízii a kine obľubuje programy s násilnou tematikou, má väčší sklon imitovať filmové vzory, viac akceptuje násilie (nerozlišuje dobro od zla, ponuku násilia v TV pokladá za „normálnu“, stotožňuje sa s ňou) zobrazované v médiách a má väčší sklon napodobňovať násilné scény v médiách aj v bežnom živote.

- Výkonová motivácia – vyznačuje sa zníženou výkonovou motiváciou s viacerými negatívnymi znakmi., pri výkone prevláda očakávanie neúspechu, prevláda neprimeraná reakcia na úspech, preferuje hodnotiteľov výkonu zo širšieho prostredia (nielen rodičov), prevláda vonkajšia motivácia výkonu (chce dosahovať dobré výkony nie kvôli sebe, ale kvôli iným).
- Postoje k asociálnym a antisociálnym činom – prejavuje tolerantnejšie postoje voči závažnejším činom (vražde, znásilneniu), má častejšiu skúsenosť s asociálnymi činmi vo svojom živote a okolí a bol častejšie konfrontovaný s trestnou činnosťou. Viac akceptuje niektoré druhy asociálneho správania (alkoholizmus, užívanie drog, telesné trestanie detí alebo zvierat).
- Postoje k drogám – má väčšie skúsenosti s fajčením, používaním alkoholu aj nealkoholových drog, začína užívať drogy vo veľmi nízkom veku, spektrum užívaných drog má oveľa širšie, má menšiu skúsenosť s informáciami o prevencii závislosti na drogách a škodlivosti.

3. Trestné činy

Ak sa domnievate, že došlo k spáchaniu trestného činu, môžete podať trestné oznámenie.

3.1 Čo je trestný čin?

Trestným činom je protiprávny čin, ak má znaky uvedené v Trestnom zákone. Podľa škodlivosti a závažnosti rozlišujeme trestné činy na prečiny a zločiny. Každý trestný čin spáchaný z nedbanlivosti je prečin. Nejde o prečin, ak je jeho závažnosť nepatrná, u mladistvých páchatel'ov malá, a to vzhľadom na spôsob, akým bol čin spáchaný, následky, ktoré spôsobil, okolnosti, za ktorých bol spáchaný, pohnútku páchatel'a, či mieru zavinenia, aj keby mal znaky trestného činu. Úmyselne možno spáchať prečin alebo zločin. Prečin je každý úmyselný trestný čin, ak zaň podľa Trestného zákona možno uložiť trest odňatia slobody neprevyšujúci 5 rokov. Ostatné úmyselné trestné činy sú zločiny. Za zločin sa považuje aj prečin, ak zaň v prísnejšej skutkovej podstate hrozí trest odňatia slobody s hornou hranicou prevyšujúcou 10 rokov. Najnebezpečnejší je obzvlášť závažný zločin, za ktorý možno uložiť trest odňatia slobody v trvaní najmenej 10 rokov.

Od trestných činov treba odlišovať priestupky, ktorých nebezpečnosť a závažnosť je v porovnaní s trestnými činmi nižšia. Priestupkom je napríklad porušenie nočného kľudu, vzbudenie verejného pohoršenia, urážka na cti, porušenie dopravných predpisov, výtržnosti, krádeže, ktoré sú menej závažné. V prvom rade rieši priestupky polícia. Polícia môže v niektorých prípadoch uložiť na mieste aj blokovú pokutu do výšky 33 eur. Ak prešetrením zistí spáchanie priestupku a pokutu neuloží, postúpi vec príslušnému obvodnému úradu v obvode, v ktorom došlo k spáchaniu priestupku.

3.2 Komu podať trestné oznámenie?

Spáchanie trestného činu sa oznamuje orgánom činným v trestnom konaní, ktorými sú policajti a prokurátor. Priamo na najbližšej policajnej stanici oznamujeme skutok službukonajúcemu policajtovi. Policajtom je aj vyšetrovateľ Policajného zboru, vyšetrovateľ colnej správy, poverený príslušník Policajného zboru, poverený príslušník vojenskej polície, poverený príslušník Zboru väzenskej a justičnej stráže, poverené colné orgány a veliteľ námornej lode. Ďalej môžeme trestný čin oznámiť na najbližšej okresnej prokuratúre. V praxi sa často stáva, že prokurátor oznámenie odovzdá na vybavenie vyšetrovateľovi alebo policajtovi. O tom však musí prokurátor písomne upovedomiť oznamovateľa a poškodeného. Trestné oznámenie možno podať aj na ktoromkoľvek súde ústne do zápisnice. Zápisnicu súd zašle príslušnému prokurátorovi.

3.3 Kto môže podať trestné oznámenie?

Trestné oznámenie môže podať každý, kto sa hodnoverným spôsobom dozvedel o spáchaní trestného činu. Môže to byť očitý svedok trestného činu alebo osoba, ktorá sa o skutku dozvedela, aj keď nebola prítomná na mieste činu. Podnet na začatie trestného stíhania môže podať aj skupina osôb, občianske združenie alebo iná právnická osoba. Polícia je povinná prešetriť aj anonymný podnet, ak z neho vyplýva, že došlo k spáchaniu trestného činu.

3.4 Obsah trestného oznámenia?

Oznamovateľ by mal uviesť všetko, čo mu je o skutku známe. Pokiaľ oznamovateľ videl spáchanie trestného činu, mal by konkretizovať okolnosti a priebeh trestnej činnosti, čas a miesto kde bol čin spáchaný, opis páchatateľov, popis ich oblečenia a výzoru, gestá či použité slová, ich konanie po spáchaní skutku.

Ak došlo napríklad k trestnému činu krádeže, poškodený by mal uviesť:

- kedy a za akých okolností krádež zistil, prípadne kedy videl odcudzenú vec naposledy,
- či mal odcudzenú vec pri sebe alebo na sebe, prípadne kde bola uložená,
- ako bola odcudzená vec zabezpečená proti odcudzeniu alebo ako bol objekt zabezpečený proti vlámaniu,
- či má nadobúdacie doklady k odcudzeným veciam (doklady od vozidla, účty, faktúry a podobne),
- identifikačné znaky odcudzených vecí,
- aspoň predbežnú výšku škody,
- čo mu je známe o spôsobe spáchania krádeže a prípadne aj informácie na určenie možného okruhu páchatateľov. Napríklad či niekto neznámy v čase pred vlámaním netelefonoval do jeho bytu, či sa o odcudzení veci niekto konkrétne nezaujímal a podobne.

3.5 Uplatnenie náhrady škody

Ak bola škoda spôsobená oznamovateľovi, musí byť vypočutý aj o tom, či žiada, aby bolo rozhodnuté o jeho nároku na náhradu škody v trestnom konaní. Súd nevykonáva osobitné dokazovanie o výške škody. Ak je škoda jasne preukázaná, súd odsúdenému uloží, aby škodu poškodenému nahradil. V opačnom prípade súd poškodeného odkáže, aby uplatnil svoj nárok na náhradu škody žalobou v občianskom súdnom konaní. Svoje nároky na náhradu škody musí poškodený uplatniť najneskoršie do skončenia vyšetrovania alebo skráteného vyšetrovania. Poškodený musí ujasniť z akých dôvodov a v akej výške nárok na náhradu škody uplatňuje.

3.6 Trestný čin krivého obvinenia a neoznámenie trestného činu

Ak osoba oznámi trestný čin ústne, je poučená o zodpovednosti za uvedenie vedome nepravdivých údajov, vrátane následkov krivého obvinenia. To znamená, že ak oznamovateľ úmyselne klamal, či uvádzal polopravdy, hrozí mu trestné stíhanie pre trestný čin krivého obvinenia a až päť rokov trestu odňatia slobody.

V niektorých prípadoch je zákonom uložená povinnosť oznámiť trestný čin. Jedná sa o určité zločiny a trestné činy korupcie. Každý musí bezodkladne oznámiť zločin, za ktorý sa trestá najmenej 10-ročným väzením alebo niektorý z trestných činov korupcie, ak sa o nich hodnoverným spôsobom dozvedel. Je teda povinnosťou každého, aby uvedené trestné činy oznámil na ktoromkoľvek útvare polície alebo prokuratúre a opísal, čo sa stalo. Prípadne môže zaslať písomné oznámenie. V opačnom prípade sa takáto osoba sama stáva páchatelom trestného činu neoznámene trestného činu.

Oznámiť trestný čin nemusí osoba, ak by tým seba alebo svojho blízkeho vystavila nebezpečenstvu smrti, ublíženia na zdraví alebo inej závažnej ujmy. Rovnako nemusí oznámiť skutok ten, kto by tým seba alebo blízkej osobe privodil možnosť trestného stíhania. Za blízku osobu sa považuje príbuzný v priamom rade, osvojiteľ, osvojenec, súrodenec, manžel a osoby v obdobnom pomere, ktorých ujmu pociťujú ako svoju vlastnú. Osoba poverená pastoračnou činnosťou je v tomto prípade beztrestná, ak chráni tajomstvo informácie, ktorá jej bola zverená, ďalej duchovní, ak chránia spovedné tajomstvo a tí, ktorí majú zákonom uznanú povinnosť mlčanlivosti.

Opletačky so zákonom môžete mať aj v prípade neprekazenia niektorých zločinov alebo trestných činov korupcie. Teda každý, kto sa dozvedel, že ktosi pripravuje alebo pácha tieto činy, mal by ich prekaziť. Zabrániť im môže aj sám, ale lepšie je o pomoc požiadať iné osoby, napríklad zamestnanca bezpečnostnej služby. Najbezpečnejším spôsobom je oznámenie skutku orgánom činným v trestnom konaní. Povinnosť prekaziť trestný čin sa nevzťahuje na osobu poverenú pastoračnou činnosťou, ktorá by jej splnením porušila spovedné tajomstvo. Beztrestnosť sa zaručuje aj tomu, kto neprekazil trestný čin z dôvodu, že by tak nemohol urobiť bez značných ťažkostí alebo bez toho, že by seba alebo blízku osobu vystavil nebezpečenstvu smrti, ťažkej ujmy na zdraví, inej závažnej ujmy, či trestnému stíhaniu. Netýka sa to prípadu, ak sa blízka osoba pripravuje alebo pácha zločin, za ktorý hrozí trest odňatia slobody na doživotie.

3.7 Forma trestného oznámenia

Trestné oznámenie možno urobiť písomne, ústne do zápisnice, telegraficky, telefaxom, elektronickými prostriedkami. Netreba zabudnúť, že podanie urobené telegraficky, telefaxom alebo elektronickými prostriedkami bez zaručeného elektronického podpisu je nutné potvrdiť či už písomne alebo ústne do 3 pracovných dní. V opačnom prípade hrozí, že sa ním orgány činné v trestnom konaní nebudú zaoberať. O ústnom trestnom oznámení spíše policajť zápisnicu. Ak policajť alebo prokurátor potrebuje doplniť trestné oznámenie, môže tak urobiť výsluchom oznamovateľa alebo poškodeného alebo si vyžiada písomné podklady. Po prijatí trestného oznámenia musí orgán činný v trestnom konaní rozhodnúť o ďalšom postupe do 30 dní. Pokiaľ zo všetkých skutočností vyplýva, že došlo k spáchaniu trestného činu, policajť začne trestné stíhanie. O tomto je povinný upovedomiť oznamovateľa, poškodeného a zároveň doručiť do 48 hodín uznesenie o začatí trestného stíhania prokurátorovi. Môže nastať aj prípad, keď policajť napriek trestnému oznámeniu nezačne trestné stíhanie. Policajť vec odovzdá príslušnému orgánu, ak skutok nie je trestným činom, ale mohol by byť napríklad priestupkom alebo vec odloží, ak je trestné stíhanie neprípustné, napríklad je páchatel' maloletý alebo zomrel. O tomto postupe musí oznamovateľa i poškodeného informovať. Ak nie ste spokojný s postupom polície, môžete podať sťažnosť alebo požiadať prokurátora, aby tento postup preskúmal. Sťažnosť sa podáva do 3 dní od doručenia uznesenia. Sťažnosť treba odôvodniť a doručiť orgánu, ktorý uznesenie vydal. Ak orgán sám sťažnosti nevyhoví, postúpi ju nadriadenému orgánu – prokurátorovi. Ten o sťažnosti rozhodne. Ďalej môžete prokurátora požiadať o preskúmanie postupu policajť, ktorý je povinný tak urobiť najneskôr do 30 dní a výsledok vám oznámiť. Ak ani prokurátor okresnej prokuratúry podnetu alebo sťažnosti nevyhoví, možno podať podnet na nadriadenú

prokuratúru – krajskú prokuratúru na preskúmanie zákonnosti postupu okresnej prokuratúry. Nadriadený prokurátor prijatie podnetu potvrdí a mal by ho vybaviť do 2 mesiacov. Ak podnetu nevyhoví ani krajská prokuratúra, možno sa ešte obrátiť na Generálnu prokuratúru, ktorá preskúma postup krajskej prokuratúry a rozhodne o ďalšom postupe.

3.8 Súhlas poškodeného

Existuje prípad, kedy musí dať poškodený súhlas na trestné stíhanie, ak má blízky vzťah k páchatelovi. Ide o príbuzného v priamom rade, súrodenca, osvojiteľa, osvojenca, manžela a druhu páchatel'a. Súhlas je potrebný pri trestných činoch:

- ublíženia na zdraví,
- ohrozovania pohlavnou chorobou,
- neposkytnutia pomoci,
- krádeže,
- sprenevery,
- neoprávneného užívania cudzej veci,
- neoprávneného používania cudzieho motorového vozidla,
- podvodu,
- podielníctva,
- úžery,
- zatajenia veci,
- porušovania povinností pri správe cudzieho majetku,
- poškodzovania veriteľ'a,
- zvýhodňovania veriteľ'a,
- poškodzovania cudzej veci,
- poškodenia a zneužitia záznamu na nosiči informácií,
- porušovania autorského práva,
- krivého obvinenia,
- nebezpečného prenasledovania (od 1.septembra 2011 zavádza novela Trestného zákona nový trestný čin),
- ohovárania,

- poškodzovania cudzích práv.

Súhlas poškodeného treba získať ešte pred začatím trestného stíhania a ak už bolo začaté, hneď po tom, ako bol zistený pomer poškodeného a páchatel'a alebo pred vznesením obvinenia. Súhlas sa oznamuje policajtovi alebo prokurátorovi písomne alebo ústne do zápisnice. Súhlas možno vziať späť, až kým sa odvolací súd neodoberie na záverečnú poradu. Ak je nesporné, že poškodený súhlas nedal alebo vzal späť, pretože mu bolo vyhrázané, je v tiesni, pod nátlakom, v závislosti alebo podriadenosti, platí zákonná fikcia, že súhlas bol daný. Ak by bola spôsobená smrť alebo je poškodeným štát, obec, vyšší územný celok, súhlas sa na trestné stíhanie nevyžaduje. (www.najpravo.sk)

4. Závislosti ako sociálno-patologický jav

„Závislosť je opakované užívanie psychoaktívnych látok v takej miere, že užívateľ (závislý) je periodicky alebo dlhodobo intoxikovaný (pod vplyvom drog), pociťuje napriek problémom s užívaním danej látky/látok nutkanie pokračovať v užívaní a má veľké ťažkosti pri skončení, alebo zmene užívania tejto látky, prejavuje snahu získať psychoaktívnu látku takmer všetkými prostriedkami.“ (Prigl, 2008, s. 21).

Pre charakteristiku závislostí sa vychádza zo 6 základných znakov:

1. Silná túžba alebo pocit nutnosti užívať látku,
2. Problémy v sebaovládaní,
3. Somatický – telesný odvykací stav,
4. Rast tolerancie,
5. Zanedbávanie iných potešení a záujmov,
6. Pokračovanie v užívaní napriek jasným dôkazom škodlivých následkov.

Pri väčšine závislostí sa stretávame s prechodovými návykovými problémami, kde jedna závislosť sa nahrádza druhou. Pre diagnostikovanie závislostí by mala postihnutá osoba vykazovať aspoň tri zo siedmich príznakov v rovnakom období dvanástich mesiacov:

1. Rast tolerancie – zvyšovanie dávok, aby sa dosiahlo rovnakého účinku,
2. Odvykacie príznaky – abstinénne príznaky,
3. Prijímanie látky vo väčšom množstve alebo dlhšiu dobu ako mal človek v úmysle,
4. Trávenie veľkého množstva času užívaním, obstarávaním alebo zotavovaním sa z účinkov,
5. Dlhodobá snaha alebo jeden či viac pokusov obmedziť prijímanie látky,
6. Zanechanie sociálnych, pracovných a rekreačných aktivít alebo ich obmedzenie v dôsledku bytia pod vplyvom látky,
7. Pokračujúce užívanie látky napriek opakujúcim sa sociálnym, psychologickým alebo telesným problémom, o ktorých človek vie, že mu škodia a sú spôsobené užívaním.

Tieto kritéria sú zhodné s medzinárodnou klasifikáciou chorôb podľa WHO. (Nešpor, 2007).

„Ako drogovú závislosť kvalifikujeme chorobný vzťah k drogám, ktorý je charakterizovaný nekontrolovateľnou túžbou vpravovať si drogy akýmkoľvek spôsobom do organizmu.“ (Ondrejko et al., 2001, s. 161).

Závislosti majú spravidla rôzne intenzity a 4 štádia. Štvrté štádium je zvyčajne smrť. O spoločenskom nebezpečenstve závislostí svedčí aj rastúci počet liečených závislých pacientov od roku 1989. Alarmujúci je v tomto prípade aj klesajúci vek závislých detí, ktorý sa pohybuje v rozmedzí od 10 do 13 rokov. (Ondrejko et al., 2009).

„Keď hovoríme o závislosti, spravidla vždy ide o biologický a súčasne i sociálny jav. Tento vzťah je ďalej sprevádzaný následným zotročovaním osobnosti drogou, ktorá sa prejavuje vo fyzickej alebo

psychickej a sociálnej sfére osobnosti, najčastejšie však v celej totalite človeka. Podľa toho hovoríme najčastejšie o závislosti fyzickej alebo psychickej.“ (Tokárová et al., 2003, s. 381).

4.1 Najrozšírenejšie typy závislostí

Medzi najrozšírenejšie typy závislostí patrí závislosť od alkoholu, omamných látok, patologické hráčstvo, závislosť od nakupovania, závislosť na sexe.

Závislosť od alkoholu: „Alkoholizmus je bežne chápaný ako pravidelná a nadmerná konzumácia alkoholických nápojov. Pravidelnosť a nadmernosť pitia je veľkým rizikom rozvoja návykového správania ako istého druhu sociálnej patológie s poškodzujúcimi účinkami nielen na pijúceho jedinca, ale aj na rodinu a spoločnosť.“ (Tokárová et al., 2003, s. 373).

Závislosť na alkohole začína psychickou závislosťou (odstránenie napätia, stresu, nadväzovanie vzťahov), neskôr fyzickou závislosťou (metabolizmus organizmu vyžaduje pravidelné prijímanie alkoholu). Ide o ochorenie s číslom diagnózy F10 a vzniká pomaly a nenápadne často v rozmedzí 10-20 rokov. Prvým prejavom je vyhľadávanie alkoholu nielen pri spoločenských podujatiach, ale aj ako lieku na odstránenie zábran, strachu, stresu, depresie alebo nespavosti. Často postihnutý pije sám, ak cíti potrebu. Túto fázu alkoholizmu si okolie málokedy všimne, pretože postihnutý má dobrú toleranciu, nejaví príznaky opitosti a nemá problémy v práci a v rodine. Typický je najmä prechod od vína alebo od piva k tvrdším druhom alkoholu. Prestupnou závislosťou zvykne byť závislosť na liekoch.

Štádia závislostí od alkoholu sú:

- Počiatkové štádium – frekvencia pitia sa zvyšuje, stúpajú dávky,
- Prodromálne štádium – jedinec pije tajne, myslí na alkohol, zhromažďuje si zásoby, je citlivý na zmienku o alkohole, má pocit viny, občas máva výpadky pamäte,
- Kritické štádium – stráca kontrolu nad pitím, dostáva sa do konfliktov s okolím, sú nápadné výkyvy s okolím, dochádza k zúženiu záujmov a zhoršeniu medziľudských vzťahov,
- Terminálne štádium – znižuje sa tolerancia na alkohol, objavujú sa vážne organové poškodenia a duševné poruchy, nastupuje celková degradácia osobnosti a vyhľadávanie osôb v podobnej situácii. (Prigl, 2008).

Drogy možno deliť z viacerých hľadísk:

- Z právneho hľadiska: legálne a nelegálne,
- Z hľadiska pôvodu: na prírodné látky, polosyntetické a syntetické látky,
- Z hľadiska účinku, ktoré tlmí CNS a ktoré stimulujú CNS,
- Podľa vznikajúceho typu závislostí: na halucinogény, narkotické látky a steroidy. (Prigl, 2008).

Závislosť od drog: pri drogovej závislosti delíme túto závislosť na fyzickú a psychickú. O fyzickej závislosti hovoríme, ak je prerušenie konzumácie drog, ako sú tie, pre ktoré jednotlivec drogu vyhľadáva. Vznik fyzickej závislosti je založený na prispôbení sa organizmu novej homeostáze, spôsobenej konzumáciou drog a reakciou organizmu na výkyv v tejto novej homeostáze. Závislosť, ktorá je označovaná ako neodolateľné nutkanie a potreba pokračovať v užívaní drog, nazývame psychická závislosť. Manifestuje sa správaním, v ktorom prevláda vyhľadávanie drog aj napriek tomu, že jedinec vie o škodlivosti pôsobenia týchto látok na jeho organizmus. Drogovú závislosť delíme na niekoľko druhov:

- Drogy s utlmujúcim účinkom: barbituráty a nebarbiturátové sedatíva, hypnotiká, trankvilizéry a inhalačné prostriedky,
- Stimulačné drogy: kokain, crack, amfetamíny,
- Halucinogény: marihuana, hašiš, LSD, meskalín, psilocybín,
- Narkotické látky: heroín, morfín, ópium, kodeín, syntetické opiáty, metadon,

- Steroidy: svojimi účinkami podporujú a stimulujú rast, vývoj svalovej hmoty a telesných tkanív. Krátkodobo môžu ovplyvniť telesnú výkonnosť. Užívajú ich zväčša športovci.

Drogy sa môžu prijímať viacerými vstupmi. Najčastejšie týmito spôsobmi:

- Rezorbciou cez sliznicu,
- Inhaláciou - čuchanie, vdychovanie,
- Parenterálne – injekčnou striekačkou do svalu alebo do žily. (Ondrejko, 2001).

„Syndróm náhleho odňatia drogy – tzv. abstinenčný syndróm vzniká ako pravidelný sprievodný jav tolerancie. Jeho výskyt a intenzita významnou mierou závisí od stupňa vytvorenej fyzickej závislosti. Abstinenčný syndróm môže byť mierny, pomaly odznievajúci, ale i explozívny, spojený s celým radom negatívnych fyzických i duševných prejavov.“ (Tokárová, 2003, s. 382).

Rizikové faktory, ktoré podnecujú vznik drogových závislostí, vychádzajú zo spoločnosti a kultúrnych pravidiel, ak zákony podporujú užívanie drog, je verejná dostupnosť týchto látok a využívajú tieto látky pri ťažkých ekonomických situáciách. Interpersonálne rizikové faktory sú prepojené s užívaním drog rodičmi a rodinou alebo podporovaním užívania v rodine. Slúžia ako únik pred rodinnými hádkami a rozvodom alebo zlepšenie vzťahov s priateľmi, ktorí sú užívatelia drog. Takéto osoby majú zvyčajne aj psychosociálne rizikové faktory, ako je problematické správanie, zlyhávanie v škole alebo v práci, rebelantstvo a pozitívny postoj ku konzumácii. (Liba, 2005).

Patologické hráčstvo je ochorenie s diagnózou F63.0. Je charakterizované štyrmi príznakmi:

1. V období jedného roka sa vyskytnú dve alebo viac epizód hráčstva,
2. Tieto epizódy narušujú každodenný život, nie sú výnosné, ale napriek tomu sa opakujú,
3. Jedinec popisuje silné puto k hre, ktoré nedokáže ovládnuť,
4. Jedinec je zaujatý myšlienkami a predstavami hrania a okolností, ktoré túto činnosť sprevádzajú.

Pre potvrdenie diagnózy patologického hráčstva je potrebné naplniť všetky 4 príznaky. Patologickí hráči sa v myšlienkach zamestnávajú hazardnou hrou. Opäť prežívajú minulé zážitky, ktoré s touto hrou súviseli. Plánujú ďalšiu hazardnú hru a pripravujú si na ňu prostriedky. Na docelenie potrebného vzrušenia musia zvyšovať množstvo peňazí vkladných do hazardnej hry. Pokiaľ sa pokúšajú obmedziť hazardnú hru alebo s ňou prestať, cítia nepokoj alebo podráždenosť. Hazardnú hru využívajú ako prostriedok na únik pre problémami alebo miernenie dysforickej nálady. Zvyčajne po strate peňazí sa nasledujúci deň po hazardnej hre k nej vracajú, aby ich vyhrali späť. Dopúšťajú sa pre hru ilegálnych trestných činov a kriminality. Patologickí hráči sa spoliehajú na druhých, aby im poskytli finančné prostriedky a miernili ich zúfalú finančnú situáciu, do ktorej sa dostali pre hazardnú hru. Tieto finančné prostriedky využijú opäť na hazard. (Nešpor et al., 2011).

„Chorobné hranie sa pokladá za egosyntómnou aktivitu, čo ho odlišuje od obsedantno-kompulzívnej poruchy, ktorá zahŕňa egodystónne aktivity spojené s prežívaním výraznej nepohody pri ich realizácii. Chápanie patologického hráčstva sa tu väčšmi približuje pôvodnému chápaniu DSM – III, aj keď sa pripúšťa určitá podobnosť so závislosťami od psychoaktívnych látok. DSM – IV ponecháva patologickému hráčstvu prevažne závislostný charakter. Konštatuje sa prítomnosť zníženej či vymiznutej kontroly správania, čo sa chápe obdobne ako strata kontroly pri rozvoji závislosti od psychoaktívnych látok, opisujú sa aj abstinenčné príznaky charakteru nervozity, tachykardie, nepokoja, hyperhydrózy, anxiety a „hrania v myšlienkach a predstavách.“ (www.lekarsky.herba.sk).

4.2 Zdravotné a psychické dôsledky závislostí

Zdravotné dôsledky pri závislostiach začínajú zvyčajne abstinenčným syndrómom. Pre alkoholizmus ide zvyčajne o bolesti hlavy, potenie, vyšší krvný tlak, epileptické záchvaty, nevoľnosť, halucinácie,

pocit choroby, slabosť, tras jazyka, viečok alebo prstov. Pri opiátoch sa prejavuje abstinenčný príznak slzením, zíváním, bolesťou svalov a kŕčmi, nevoľnosť, zvracanie, nepokojný spánok, rozšírenie zreníc a silná túžba po opiátoch. Abstinenčný príznak cannabisovej závislosti nie je presne definovaný, ale zvyčajne sa prejavuje úzkosťou, podráždenosťou, potením a svalovou slabosťou. Pri sedatívach a hypnotikách sa prejavuje zrýchlený tep, insomniá, veľké epileptické záchvaty, pokles svalového tonusu, psychomotorický nepokoj, zvracanie, pocit slabosti a paranoidné predstavy. Pri stimulantoch sa prejavuje letargia, únava, nepríjemné sny, zvýšená chuť k jedlu, psychomotorické spomalenie, nepokoj, nespavosť alebo naopak nadmerná spavosť. (Nešpor, 2000).

Pri alkoholovej závislosti vzniká rad psychiatricko-neurologických komplikácií. Jedná sa najmä o:

- delírium tremens: sprevádzané strachom, úzkosťami, stratou orientácie, zrakovými halucináciami, sugestibilitou,
- alkoholická halucinácia: prejavuje sa akustickými, verbálnymi halucináciami a bludmi, ktoré sprevádzajú poruchy vnímania a myslenia,
- alkoholická paranoidná psychóza: prejavujúca sa bludmi, ktoré obsahovo súhlasia s realitou,
- alkoholická depresia,
- úzkostné poruchy,
- Korsakovova psychóza: prejavuje sa dezorientáciou, zámenou osôb, euforickou náladou a zmätenou konfabuláciou,
- Wernického encefalopatia: môže vzniknúť z delíria tremens, prejavuje sa ťažkou poruchou pamäte, strnulosťou, stratou orientácie a stavom zmätenosti, môže viesť až k demencii,
- Alkoholická demencia: spôsobuje poruchy metabolizmu a prejavuje sa v poruchách správania a vnímaní vyšších citov. (Vykopalová, 2002).

Zdravotný dopad ilegálnych drog môže viesť k srdcovo-cievny príhodám, náhlym úmrtiam, kóme, zmenou psychiky, problémami tráviaceho ústrojenstva a často aj smrťou. Pre drogy spadajúce pod označenie steroidy patria medzi nežiaduce zdravotné účinky akné, zmenšenie semenníkov, zníženie počtu spermií, zväčšenie klitorisu, hlbší hlas, pečeneňové nádory a srdcovocievne choroby. Psychologické zmeny zahŕňajú zmeny nálad, nepriateľské postoje a agresivitu. (Prigl, 2008).

5. Záver

Delikventné správanie je podmienené viacerými faktormi a rozvíja sa prostredníctvom ich spolupôsobenia. Ak teda hovoríme o delikvencii mládeže ako o spoločenskom probléme, pokladáme za dôležité zdôrazniť, že taký delikventný jedinec, ktorý sa nenaučil niest zodpovednosť za svoje činy je bremenom pre spoločnosť, ktorá k nemu zaujíma stanovisko dvojakého rázu. Buď sú podobné osoby chápané ako komplikované a následne vylúčené zo spoločnosti (jedinec sa potom správa agresívne alebo vyhubavo, čo má za následok prehlbujúcu sa priepasť medzi ním a spoločnosťou), alebo zaujíma postoj prehnanej starostlivosti, a tým obmedzuje individualitu, samostatnosť individua a potláča jeho nezávislosť od druhých. Aj jeden aj druhý postoj má značné negatívne vplyvy, pretože vylúčením, ale aj prehnanou starostlivosťou je potlačená ich individualita. Potom stále vzdorujú, rebelujú a nerešpektujú právne a spoločenské normy. Nevedia sa efektívne orientovať v sociálnych vzťahoch, väčšinou manipulujú s ľuďmi zo svojho okolia, takmer neustále sa nachádzajú v interpersonálnych konfliktoch, následkom čoho je často zlyhávanie, lebo sú pod neustálym tlakom a napätím.

Použitá literatúra

- BECHYŇOVÁ, V. 2008. Sanace rodiny. Praha : Portál, 2008. 430 s. ISBN 978-80-7367-392-5.
- DUNOVSKÝ, J. et al. 1995. Týrané, zneužívané a zanedbávané dítě. Praha : Grada publishing, s.r.o., 1995. 240 s. ISBN 80-7169-192-5.
- DUNOVSKÝ, J. 2003. Význam rodiny a jej úloha ve výchově dětí. Praha : Avicenum, 2003. 107 s.
- GEFFERT, R. 2009. Sociálna politika. Košice : Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, Fakulta verejnej správy, 2009. 154 s. ISBN 978-80-7097-740-8.
- HAVLÍK, R. – KOŤA, J. 2008. Sociológia výchovy a školy. Praha : Portál, 2008. 174 s. ISBN 80-7367-327-4.
- HERETIK, A. Základy forenzej psychológie. Bratislava: SPN, 1994. 224 s. ISBN 80-08-01870-4
- HOCHELOVÁ, M. 2007. Rodina, dieťa, násilie. Bratislava : Nadácia pre deti Slovenska, 2007. 61 s. ISBN 978-80-969349-6-6.
- KAČÁNI, V., MIKLÓŠ, J. Rodina, výchova, delikvencia. Bratislava: Smena, Edícia Križovatky, 1975, 133 s.
- KOPŘIVA, P. et al. 2008. Respektovat a být respektován. Kroměříž : Pavel Kopřiva – Spirála, 2008. 286 s. ISBN 978-80-904030-0-0.
- KOTEKOVÁ, R. et al. Psychológia rodiny. Košice : PeGaS, 2000. 131 s. ISBN 80-967901-0-2.
- LABÁTH, V. a kol. Riziková mládež. Praha: Slon, 2001. 157 s. ISBN 80-85850-66-4
- LIBA, J. 2005. Výchova k zdraviu a škola. Prešov : Prešovská univerzita v Prešove, Pedagogická fakulta, 2005. 184 s. ISBN 80-8068-336-0.
- MATOUŠEK, O., KROFTOVÁ, A. Mládež a delikvencia. Praha: Portál, 2003. 344 s. ISBN 80-7178-771-X.
- NEŠPOR, K. 1999. Problémy s návykovými látkami v ordinaci praktického lékaře. Praha : Galén, 1999. 109 s. ISBN 8072620029.
- NEŠPOR, K. 2000. Návykové chování a závislost: Současné poznatky a perspektivy léčby. Praha : Portál, 2007. 152 s. ISBN 80-7178-432-X.
- NEŠPOR, K. 2007. Návykové chování a závislost: Současné poznatky a perspektivy léčby. Praha : Portál, 2007. 176 s. ISBN 802-7367-267-7.
- NEŠPOR, K. et al. 2011. Jak překonat hazard: Prevence, krátká intervence a léčba. 1. vydanie. Praha : Portál, 2011. 160 s. ISBN 978-80-262-0009-3.
- OBERUČ, J. – ROSOCHÁČ, J. 2005. Teória výchovy v systéme pedagogických vied. Michalovce : Renoma, 2005. 149 s. ISBN 80-969368-0-8.
- ONDREJKOVIČ, P. Úvod do sociológie výchovy. Bratislava: Veda SAV, 1998. 386 s. ISBN 80-224-0579-5.
- ONDREJKOVIČ, P. et al. 2009. Sociálna patológia. Bratislava : VEDA, Vydavateľstvo SAV, 2009. 580 s. ISBN 978-80-224-1074-8.
- PLACHÁ, L., MALIŠKOVÁ, Z. Sociálna patológia mládeže ako páľčivý problém súčasnosti. In: BALVÍN, J., VAVREKOVÁ, L. a kol. Interkulturalita a národnostné menšiny. Spišská Nová Ves, 1998. s. 196-200. ISBN 978-80-970032-1-0
- PRIGL, A. 2008. Vybrané kapitoly zo sociálnej patológie. Žilina : EDIS, 2008. 164 s. ISBN 978-8070-843-6.
- SEJČOVÁ, I. Deti, mládež a delikvencia. Bratislava: Album, 2002, ISBN 80-968667-2-9.
- TOKÁROVÁ, A. et al. 2003. Sociálna práca: Kapitoly z dejín, teórie a metodika sociálnej práce. Prešov : Pavol Šidelský - Akcent Print, 2003. 572 s. ISBN 80-968367-5-7.
- VODÁK, P., ŠULC, A. Závady a poruchy chování v dětském věku. Praha, 1964, 136 s.
- VYKOPALOVÁ, H. 2002. Sociálně patologické jevy v současné společnosti. Olomouc : Univerzita Palackého v Olomouci, 2002. 151s. ISBN 80-244-0337-4.

www.najpravo.sk

www.lekarsky.herba.sk